

M. ŞEHMUS GÜZEL

YOL DEFTERİ
ÜÇ

ekitap.ayorum.com

M. ŞEHMUS GÜZEL
YOL DEFTERİ, ÜÇ

ekitap biçiminde ilk sunumu: Ocak 2022

Yapıt: M. Şehmus GÜZEL

Teknik yönetmen ve kapak: Ferruh DİNÇKAL.

Dizgi : MŞG

İSN : Belki gelecek. Belki gelmeyecek. Zamana, duruma, gelişmelere bağlı.

Bu yapıtın yayın hakları yazarına aittir.

Kitaptan edinmek için iletişim : Gerekirse. Şimdilik ekitap.ayorum.com deyin, tıklayın, hediyemizdir.

İÇİNDEKİLER

SALİH COŞKUN'LA: BİR PAZAR ÖĞLEDEN SONRASINDA SANAT VE HAYAT	5
FUT-EYLEM	13
LOSC'TA FUT-ŞENLİK.....	17
FRANSA'DAN MEKTUB VAR: ÖNCE FUT	22
FRANSA : IRKÇILIĞIN ÖNLENEBİLİR YÜKSELİŞİ.....	24
İŞÇİ SINIFI.....	28
İŞÇİLER, TARİH, EDEBİYAT.....	34
BİR MAYIS'A ÇEYREK KALA	38
REŞAT ENİS AYGEN	42
1946 VE SONRASINDA SENDİKA TİPLERİ	47
HAYDİ KALKIN TİYATROYA GİDİYORUZ.....	53

SALİH COŞKUN'LA: BİR PAZAR ÖĞLEDEN SONRASINDA SANAT VE HAYAT

28 Mart 2010, bugün Pazar. Bir gün önce kayınbiraderin ve bizzat kendimin yaş yıldönümlerini ailecek mailecek kutladık. Epey içtik. Epey yedik. Epey sohbet ettik...

Bugün Pazar, kültürel faaliyetlerimize kaldığımız yerden devam etmeliyiz diyoruz ve otomobile atlıyoruz. Eşim direksiyonda, ben deniz “birinci vitesteyim”.

Dere tepe düz gittik, kırk mı otuz mu kilometre sonra aa bir de baktık gelmişiz. “Herkes iniyor”.

Burası “La Maison Elsa Triolet-Aragon”. Elsa'nın ve Aragon'un 1951'de satın aldıkları, dayayıp döşedikleri “değirmen”den oluşturulan “yavru saray” veya “saray yavrusu”. Yok canım o kadar da değil sadece “Ev” de yeter. Peki : “Ev” doğanın içinde. Doğa da “ev”in içinde.

Burası onlar yaşarken kitap ve şiir yazma ve yaratma “fabrikası”ydı. Malumunuzdur “Aragon günde yirmi saat çalışıyordu.” Elsa'yı 16 Haziran 1970'de yitirmesinden sonra hızı ve yaratıcılığı azalsa bile bu hep böyleydi. Akıntıya karşı kürek çekilebilir ama efsaneye karşı kürek çekilemez. Buna da peki.

Sonra Aragon da “gitti”. Ve “Ev” sergi mekanına ve müzeye dönüştürüldü.

Elsa ve Aragon çok ta uzağa gitmiş sayılmazlar, çünkü “son durakları” hemen şu karşıki tepede ve oradan her zamanki gibi bütün olup-bitenleri izliyor ve eminim “günlüklerine” yazıyorlardır.

Bugün burada iki sergi var izlenecek :

Kadim dost François Féret'nin sergisi evin alt salonunda ve Coşkun'un sergisi evin önünde yayılan geniş "park »ta.

François Féret her zamanki resim tekniğiyle yeryüzüyle gökyüzü, insanla uzay, yaratıcıyla yaratılan arasındaki ilişkileri sorguluyor. Uzak ve yakın dünyalar arasında gidip geliyor. Ona kalırsa rüyalarımızın "anası", rüyalarımızın "yaratıcısı" "yukarıda"dır. Buna isterseniz "uzay", isterseniz "gökyüzü", isterseniz başka bir isim takın, sonuç değişmez. "Tavanımız" başımızın üstündedir ve başımızı her kaldırdığımızda onunla yüzyüze ve göz göze veya gökyüze-gözyüze geleceğiz. Bunun başka çaresi de yoktur. En azından yeni bir emre kadar.

En çarpıcı güzellikler yukarıda mıdır ? Ressama kalırsa evet. Bu tartışılabilir. Ama ressam aynı zamanda uzay "makinelerini" öyle iğrelterek veriyor ki bunları bir "savaş", bir uzay savaşı sonrasında dünya çöplüğünde resimlemiş sanabilirsiniz.

François Féret kötümser midir ? Yoksa en iyimser kötümser midir ? Bu soruyu bir süre daha sorabiliriz. Ama yanıtını bulmakta da geçikmesek iyi olacak. Çünkü Çinlilere kalırsa "uzayda bir şey aramanın hiç bir anlamı yoktur", ama Ruslar ve Amerikalılar aynı kanıda değiller ve "yarış", rakipler birarada bile olsa, sürüyor. Bizse izlemeyi sürdürüyoruz.

"Ev"den ve salonundan çıkıyoruz.

"Park"ta, kimlik cüzdanında Salih Coşkun ama sanat hüviyetinde sadece Coşkun yazan değerli sanatçımızın anıtsal heykelleri ile karşı karşıya kalıyoruz ve nefesimiz kesiliyor. En başta "Torse" isimli ve sergi davetiyesi, duyurusu ve "Ev" in sitesinde ve diğer sitelerde görüntüsü bulunan dev yapıt.

COŞKUN'UN İŞLERİNDEN BİRİ : "TORSE"

Yapıt görkemli. Güçlü. Başı, kolları ve elleri, bacakları ve ayakları olmayan bir "Gövde". "Aleti"yle. Peki bu eserde bu kadar çarpıcı olan nedir? İnsanoğlu binbir biçime girdi çıktı, girdi çıktı ve böylece kalakaldı mı ? Böyle de olabilir mi ?

Olabilir diyor sanatçımız. İnsanoğlunun en önemli eylemlerinden biri "aşk yapmak" ve "yaratmak" olmalı. Mutlaka. Coşkun bu en önemli eylemi kendine özgü görüntüleriyle yansıtıyor.

Duygulanmamak elde değil. Meseleye "erkek gözüyle" bakıyor. Girişimci, eylemci ve "işi bitirmeci" hep erkek. Olabilir. Böyle "durumlar" var. Kadınlar ama sadece bacaklarını kaldırmak ve kalçalarını ayırmakla yetinmiyorlar. Kimi "asılanlar" da ellerini kaldırıyor ve "teslim oluyorlar". Hepsi tek tek irdelenmeye açık ve duygu yüklü eserler.

M. Şehmus Güzel (solda), Coşkun (sağda)

Coşkun'un kadın ve erkek feministler tarafından "topa tutulma» olasılığı bulunuyor. O nedenle bu meseleyi bir dahaki sefere onunla mutlaka konuşmalıyım diyorum.

Bu arada ve bu vesileyle sanatcımızı savunmak için "çift"lerini kürsüye çağırıyorum. Daha önce birkaç sergisinde görücüye çıkan "çift"ler yaratıcılarını savunuyorlar, "Coşkun'da kadın ve erkek arasında ayrıcalık yoktur" diyorlar. İnanıyorum ve ben de onlara katılıyorum. Sanatcının tarzını eleştirmemek gerekli elbette. Neden böyle yarattığını sormalı. Peki. Bi dakika serginin 23 mayıs 2010'a kadar açık olduğunu yazmadan geçmek yok.

Sonra Coşkun'un Les Ulis'teki "Être Ainsi" isimli ve "dünya kültüründe kadınlık durumuna" ilişkin karma sergideki eserlerini görmek için otomobile atladığımız gibi kendimizi bu şirin ve bir ölçüde yalnız bırakılmış "yeni kent"te bulduk. Orada da "Espace Culturel Boris Vian"ı.

Çevrede şalvarımsı geniş pantolonlarıyla ve renkler karmaşası eşarplarıyla kiminin başı örtülü birkaç yurttaşımızı gördük. Yanlarında daha genç ve şişsirin çocuklarıyla. Grup olarak onlar da sergiyi gezmeye, medar-ı iftiharları sanatçılarımızın eserlerini görmeye gelmişler.

Burada Coşkun tek değil. Gökşin Sipahioğlu da var : Kasım 1962’de Küba’dan, Temmuz 1964’te Nijerya’dan, Nisan 1965’te Pekin’den, Mayıs 1968’de Paris’ten ve aynı zaman dilimlerinden birinde İstanbul’dan getirdiği birer kadın portresiyle katılıyor. Gökşin’i ve fotoğraflarını ayrıca yazmak lazım.

Sanat tarihçisi Laurence d’İst’in özenle ve büyük çabalar sonucunda hazırladığı ve başarıyla sunduğu “Etre Ainsi” başlığını taşıyan ve “dünya kültüründe kadın varlığını” simgeleyen bu sergide Coşkun ve Gökşin de yalnız değil. Yanlarında son derece yetkin, ünlü birçok sanatçı da yapıtlarını sergiliyor. Onları anmadan geçmeyelim :

Finlandiya’dan Kaarina Kaikkonen,

Polonya’dan Ludwika Ogorzelec,

Hollanda’dan Mark Brusse,

Almanya’dan Uwe Schloen,

Fransa’nın deniz ötesi bölgesi La Reunion’dan Sentier,

Danimarka’dan Denis Virlogeux,

“Güzellik Adası” Korsika’dan Aude Ambroggi,

Fas’tan Najia Mehadji,

Fransa’nın en önemli plastique sanatçılarından Ernest Pignon-Ernest, Jacque Villeglé, Jacques Bosser, Aurélie Foutel, Rivaboren,

Christine Jean, Laurence Drocourt, Christophe Ronel, Alman ve Fransız Michael Gaumnitz.

Toplam on dokuz, ve her biri diğerinden farklı ve her biri büyük sanatçı 800 metrekarelik sergi alanını baştan aşağıya, tabandan tavana donatmış. Seyirciye dolaşmak, seyreylemek ve kendinden geçmek kalıyor.

Şimdi gelin Coşkun'un eserlerine bakalım : Serginin bir tür tiyatro sahnesi gibi hazırlanmış en iyi köşesine kurulmuş Coşkun'un "yaratıkları" bir bütünlük yansıtan, birbirleriyle ilintili, biri havada "dolaşan" veya kanatlarıyla uçuşan/uçuşmaya çalışan, her isteyen uçamaz çünkü kanatlı bile olsa, birçok parçadan oluşuyor.

Tümünü anlatmaya kalksam roman olur. Şakası yok bunun. Önce eserlerinden birkaçının ismini yazmalıyım : "Hop", "Gant d'Or", "Sultan", "Femme Jaune", "Diabesque", "Grappe", "Sekulad"... İşte görüyorsunuz her biri bir roman. En iyisi bunlardan birkaçı konusunda Coşkun'a sorduğum soruya verdiği yanıtı aktarmak :

MŞG : "Diabesque", "grappe" ve "hop" isimleri nereden gelip nereye gidiyorlar ?

Coşkun : *Heykellerime değişik isimler koyuyorum. İşte örneğin "Diabesque». Temelinde Türkçe arabesk ile Fransızca "diable" (şeytan anlamına geliyor) sözcükleri bulunuyor, ikisinin karışımı ile dillerde ve sözlüklerde bulunmayan bir sözcük ortaya çıkardım. Aynen heykelim gibi, özü bir ağaç olan bu "figure" benim devreye girmemle nasıl heykele dönüşüyorsa, bu sözcük te iki ayrı dildeki iki ayrı kelimedden böyle çıktı ortaya.*

"Grappe" Fransızca bir sözcük. Eski Yunan yada Romen heykellerinde insan "alet"leri saklanmaz yada örtülmezdi,

Rönesans döneminde insan “alet”leri üzüm yaprağıyla sansürlü bir biçimde saklanmaya baslandı. Günümüzde bunu anımsatmak istedim : Bunun için Les Ulis'teki benekli “couple” (“çift”) heykelinde olduğu gibi, yaratıklarımı ellerinde üzüm salkımıyla “alet”lerini saklıyorlar biçimde yansıttım. O zaman da ismini “grappe” (“salkım”) koymak şarttı artık.

“Hop”a gelince bu ismin yaratıcısı Laurence d’İst. Bildiğin gibi sanat tarihçisi ve küratör, sergi yaratıcısı diyelim istersen, ismi o koydu. Mutlaka bir bildiği, bir düşündüğü vardır, en iyisi soruyu ona sormalı.”

Söz veriyorum bunu bir dahaki sefere Coşkun’un eşi Laurence d’İst’e soracağım.

Burada bir Türkçe bir Fransızca kelimeyi alıp çalkalayıp, sarsalayıp, sersemletip, tırtıklayıp hiçbir yerde bulunmayan yeni, orijinal, çarpıcı ve birkaç anlamı birden içeren, birçok imgeyi çağrıştıran sözcük yaratma alışkanlığının bizim deli fişek biraz da ıslanmış tabanca Fikret Muallâ’da bir tür “hastalık” biçimini aldığını anımsatmak istiyorum. Onun “yarattığı” sözcüklerden küçük bir “Fikret Muallâ dili” bile yaratılabilir sanıyorum. Kimbilir ? Bir de iyi bir dişi yarış atının isminin “diabetesque” olduğunu anımsıyorum.

Her şey olabilir, ama şeytanımsı bir yaratıkla, girintili çıkıntılı, kıvrımlı, bezeli ve gizemli, kelebek kanatlı ve bir parça tedirgin edici ve renkli bir yapıt ortaya çıkarmak ise Coşkun’a özgü. O yapıtın isminin “diabetesque” olması artık kaçınılmaz(dı). Böylesi de ona yakışır.

COŞKUN’UN O GÜNLERDEKİ SERGİLERİ : COŞKUN’UN anıtsal heykellerini Paris’te ve aynı zamanda birbirine çok yakın iki ayrı mekanda izlemek mümkün :

Les Ulis nam kentte Espace Culturel Boris Vian'da 3 nisan 2010'a kadar.

Saint-Arnoult-En-Yvelines'te Moulin de Villeneuve isimli «La Maison Elsa Triolet-Aragon»da 23 Mayıs 2010'a kadar.

Başka mekanlarda ve yakında İstanbul'da sanatseverlere merhaba diyecek anıtsal heykelleri ve Coşkun. Duyduk duymadık demeyin.

(2010 Mart sonunda yazıldı, Nisan başında web'de kültür sanat sitesinde yayınlandı. Coşkun'un sergileri ve dev eserleri Fransa sınırlarını çoktan aştı, İsviçre, Güney Kore ve dahasıyla. Son yıllardaki çalışmalarını seyir için özel sitesini ziyaret etmeniz yeter. Videolarıyla harika.)

FUT-EYLEM

Önce maç. Ve eylem. İlk kez böylesi görüldü : Evet ilk kez bir maç, bu düzeydeki bir maç, iki takım oyuncularının dayanışma içinde ve ortaklaşa ve toplu itirazıyla ertelendi ve maç ertesi gün ırkçı olmadıkları bilinen yeni hakemlerle oynandı.

Maçın skoru artık önemli değil. Önemli olan ırkçılığın bu biçimde teşhiridir. ırkçılığın bir tavır takınma veya bir düşünce değil BİR SUÇ, KINANMASI VE CEZALANDIRILMASI GEREKEN BİR SUÇ olduğunun gözler önüne serilmesidir. Artık stadyumlarda ırkçı anırmalar mutlaka susturulacak. Anıranlara eşşşşekkkk muamelesi yapılacak.

Değerli dostum, usta gazeteci Melih Aşık'ın ertesi gün gönderdiği iletide yazdığı gibi, "ırkçılığın futbol üzerinden kınanması lumpen topluluklar üzerinde olumlu iz bırakır... Biraz olsun farkındalık sağlar... diye düşünüyorum."

Evet arkadaşşıma katılıyorum, evet ırkçılığın bu biçimde teşhiri olumludur.

Teşhir sadece maçla da kalmadı.

Ertesi günkü günlük gazetelerin tümü, neredeyse tümü, birinci sayfalarını kocaman harflerle bu foot-eyleme ayırdı :

Biri “futbolda ırkçılığa karşı mücadelede yeni bir çağ açıldığını” bile yazdı.

Televizyonlar da hücumdaydılar: 13 haberlerinde ARTE tv’de birinci haber olarak sunuldu, kamusal kanallardan France 2’de üçüncü haber olarak ve genişçe verildi. (İkisi de videodan izlenebilir. ARTE JOURNAL 12:45, FRANCE 2, 13 HEURES).

O kadarki Cumhurbaşkanı Recep Tayyib Erdoğan bile iyi not aldı: Fransız televizyonlarında ve gazetelerinde aylardır ilk kez olumlu biçimde adı anıldı, ırkçılığı kınayıcı sözleri iyi ve “hatasız” çevirildi.

Ertisi günkü tv haberlerinde davet edilen iki bayan bakan da oyuncularını desteklediğini açıkladı. Spor Bakanı Bayan Rumen kökenli. İyi sporcuydu kötü bakanlık yapıyor. “Negro”nun Rumençe “siyah” anlamına geldiğini iddia etti. Rumençe siyah rengin anlamını arıyorum. Irkçı kelimeyi kullanan dördüncü hakem Rumen olduğu için fikri alınan genç bayan bakan herşeye rağmen ırkçılığın her türlüşünü kınadığını belirtti. Tersi Fransa’da suçtur.

Kulaklara küpe.

Gazetelerde ve televizyonlarda olayın yorumu ve izleyen gelişmelerin değerlendirilmesi daha sonra da sürdü ve bu satırları yazdığım 11 Aralık 2020 Cuma günü de sürüyor.

Olay, maç-eylem bilhassa vurucu görselliğiyle önem kazandı, ortak hafızamıza yazıldı, kazındı, çizildi: 22 oyuncunun sahanın otasında, bir diz toprakta, yumruklar sıkılı ve havada görüntüsü unutulacak şey değil. Helal olsun Gunok'lara, Kaldırım'lara, Crivelli'lere, Tekdemir'lere, Glubrandsen'lere, Neymar'lara, Mbappe'lere, Kimpembe'lere, Paredes'lere, Dembalar'a ve kalanların tümüne.

Neymar maç sonrasında, "dünyayı değiştirmek için yapmaya çalışmamız gereken vurucu bir çözüm bulmak, güçlü bir jest yapmaktır" dedi. Bunu yaptılar ve dünyayı değiştirmek için yeni bir adım attılar. Bravo!

PSG taraftarları arasında ırkçılar var ve kimi küçük neonazi örgüt taraftarlar arasında örgütlenmenin yollarını da arıyor. 1980'lerde örgütlenmeye çalışanlar arasında Osmanlı kökenli olduğunu idida eden Eyüb isimli şiddet yanlısı bir genç vardı. (Fransa'da Aşırı Sağ ve Irkçılık isimli kitabımda bahsetmiştim. Bu konularda ekitap.ayorum.com sitemizde sunulan FootBusiness-FutŞenlik başlıklı ekitabıma da bakılabilir.) Taraftarların içindeki "ultra"ların ırkçılığı sadece "yabancı"lara karşı değil Parisli olmayan herkese karşı. Ne iyi ki ırkçılıkla mücadele de aralıklar ve giderek genişleyerek sürüyor.

Dördüncü hakemin ırkçı kelimeyi telafuzunu protestoda, PSG oyuncularını "bizimkileri" hemen destekledi çünkü Neymar ve Mbabe en başta Siyah oyuncuların tümü Paris'te ve bilhassa taşradaki maçlarda defalarca ırkçı hakaretlere maruz kaldılar. Mbabe bir maçta küfür üzerine rakibini tekmeledi, kırmızı kart aldı. Neymar bir başka maçta hakaret üzerine İspanyol oyuncunun ensesini sıkınca kart gördü...

İrkçı hakaretler ve anırmalar moral bozmaya ve tahrike yönelik. Malum.

Bu defa ırkçılığı kınayan eylem kişisel değil toplu. Eylemin ikinci belirleyici unsuru ilk kez bir maçta, maç oynanırken dayanışma içinde gerçekleştirilmesidir ve nihayet bu defa hakaret edenin atılmasıdır. O hakem böylece suç içlediği için cezalandırılmıştır. İşte bu sonucu doğuran, ilk kez farklı ve orijinal özellikler taşıyan maç-eylem futbol tarihine girmiştir. Hakkıdır. Bunu başaran bütün futbolcuları da kutluyoruz.

Futbol “düyasında”, sahalarda ve stadyumlarda ırkçılıkla mücadele öteden beri sürüyor. Son yıllarda yeni bir ivme de kazandı, bu mücadeleyi bizzat oyuncular da sürdürüyor : Bu alanda son yıllarda bayrağı 1998’de Fransa milli takımıyla Dünya Şampiyonu, 142 kez milli oyuncu Lilian Thuram taşıyor. Konferans, tartışma, kitap, kitap fuarlarında açık oturum, sergi ve daha pek çok yolla. Yeni çıkan La Pensee Blanche (Philippe Rey Yayınları, 320 sayfa) ile bilinen Mes Etoiles Noires (Points Poche’da yayınlanan biçimiyle, 512 sayfa) isimli kitaplarını hemen anımsatmalıyım. ırkçılık meselesini sömürgecilik, dinlerin birlikte/birarada-yaşamaları (“cohabitation religieuse”), kimlik meselesi çerçevesinde irdeliyor. Lilian Thuram ırkçılıkla mücadelede de artık birinci.

Futbolda ırkçılığa karşı mücadele bir lüks değil bir zaruret ve böylesi bir mücadelede İSTANBUL BAŞAKŞEHİR futbol takımının da yer alması az şey değil. Pardon sadece yer alması değil TARİHE GEÇMESİ. Layık olmalıyız.

ırkçılıkla mücadelede herkese yer var. Renk, kimlik, geçmiş sorulmaz. Gelecek hazırlanır. ırkçılığın ve ırk sözcüğünün çöpe atıldığı bir GELECEK. O GELECEK MUTLAKA GELECEK.

(12 Aralık 2020, ayorum.com)

LOSC'TA FUT-ŞENLİK

Fransa'da mütevazı bir taşra kentinin başarılı futbol takımı gündemde: Kuzey'de, Belçika sınırına yakın, Lille (Lil biçiminde okunur) isimli kentin LOSC (Lille Olympique Sporting Club, kısaltılışı: LOSC) isimli takımı. Çünkü LOSC sürpriz bir biçimde haftalardır Birinci Lig'in birincisi.

Bunun belirleyicisi, tayin edicisi ise, LOSC'un iyi bir takım olması yanında, kadrosunda "Fransa'nın ilk Türk Altın Külçeleri"nin, "MUHTEŞEM ÜÇLÜ"nün, Yusuf Yazıcı, Burak Yılmaz, Zeki Çelik'in bulunması ve oynadıkları her maçta harikalar yaratmaları, her zaferde alın terlerinin ve bilek güçlerinin bulunması.

LOSC bugün 55 puanla Şampiyona'da birinci sırada. Uluslararası boyutlu birçok "Yıldız"a sahip Paris Saint-Germain 54 puanla ikinci. Fransa'nın önemli kentlerinden Lyon'un takımı Olympique Lyon (OL) 52 puanla üçüncü.

Futbol takım oyunudur mutlaka ama Lille'in bugünkü başarısında "Muhteşem üçlü"nün rolünü de kimse inkar etmiyor. Gazetelerde, futbola ilişkin sitelerde yazılanlara bir göz atmak yeter:

Birinde şöyle bir başlık var örneğin. “Lille joue la carte turque avec réussite”/“Lille türk kartını başarıyla oynuyor”.

Bir başkası Yusuf Yazıcı için “la pépite turque de Lille”/“Lille’in altın külçesi/külçe altını” tanımlamasını kullanıyor. Veya “AC Milan’ı tek başına yenen” diye anılıyor, yazılıyor. Sol ayağını bir raket gibi ve bir Zidane gibi kullanan Yusuf, AC Milan’a ve neredeyse önüne gelen her takıma her maçta üç gol atarak bir tür geleneksel tarife uygulamaya başlayınca Lille’in “Harika Çocuğu” oluverdi. Sözleşmesi beş yıllık ama böyle giderse Lille’de daha az kalabilir. İsteyeni çok çünkü.

Klubün resmi sitesinde ve başkalarında Yusuf ve Burak takımın en iyi üç oyuncusunun ilk ikisi.

Üç yurttaşımız da yaptıkları söyleşilerde, oyun içindeki ve oyun dışındaki efendilikleriyle tam not alıyorlar: Taraftarlardan, gazetecilerden, takımın yöneticilerinden ve emekçilerinden.

Burak bir ölçüde Abi rolünde, Yusuf ve Zeki açık göz, dinamik, çalışkan, uyanık gençler olarak Lille halkı tarafından sempatiyle bağra basıldılar. Alışverişte, sokakta yürüyüşte görenler hemen tanıyor ve tezahürat yapıyor. Hakiki ve samimi desteklerini

sergiliyorlar. Herkes mutlu. Futbol saha içinde ve saha dışında bir şenliğe dönüşüyor böylece. Korona belası günlerinde böylesi bir mutluluk ta az şey sayılmamalı.

LOSC Fransa'da ilk kez üç Türk futbolcuyu renklerine katarak epey orijinal bir şey yaptı:

Bir savunma oyuncusu (Zeki), bir orta saha oyuncusu (Yusuf), bir hucüm oyuncusu (Burak).

Üç oyuncu da bekleneni verince onlara destek, sempati ve ilgi arttı. Çevre kentlerdeki ve Belçika'daki yurттаşlarımız da "Bizimkilerin" isimlerini duydu ve maçlarını uzaktan bile olsa izliyor: Radyoyla, televizyonla, günlük gazetelerle, videolarıyla.

"Harika çocuklar" sayesinde uzun zamandan beri Fransa'da ilk kez Türkler ve Türkiye hakkında olumlu şeyler yazılır ve söylenir oldu. Günlük gazetelerin, haftalık dergilerin spor sayfalarını, televizyonların sportif programlarını veya videolarını izleyin göreceksiniz.

Videolarını oyuncularımızın harika gollerini izlemeniz için de tavsiye ederim: İlaç niyetine her yemekten sonra bir çorba kaşığı.

Futbolcularımız İngilizceleri yanında Fransızca da öğreniyorlar. Buldukları kent halkıyla ilişkileri mükemmel. Kaynaşma havası var.

Dil, sempati, efendilik ve ilgi dostluğu artırıyor. Halklar arasında birbirini tanımak, birbirini anlamak için sivil toplumdaki, hele futbol gibi sevilen, tutulan, meraklısı çok bir spor dalından gelen bu ve benzeri ilişkiler belirleyici ve son derece olumlu. Futbolcularımız halklar arası alanda kendi halkının temsilcisi rolünü hakkıyla oynuyor. Başarıyla.

Fransa'nın kuzeyindeki Lille, öteden beri Fransız Solu'nun "kale"lerinden biri olarak tanınır. Bugün de Sosyalist Parti'nin en önemli federasyonlarından birine sahiptir. Tarihi açıdan sanayi, maden, dokuma, ticaret bölgesinin bu büyük kentinin bizim Zonguldak, Ordu ve Trabzon'la ortak noktaları bulunuyor. Yusuf ve Burak bu nedenle de Lille'de pek "yabancılık" çekmiyor denebilir. İşçilerin vakti zamanında kurduğu futbol takımı zaman içinde bir kurum biçimine dönüştü. Sanayinin terki sonrasında ekonomik ve toplumsal yıkıntıya uğrayan kent ve çevresi, Sosyalist Parti'nin, François Mitterrand'ın 1981'deki ilk Başbakanı Pierre Mauroy, sonra birkaç kez bakanlık yapan Martine Aubry gibi önemli liderlerinin 1970'lerin başından itibaren kesintisiz belediye başkanı seçilmeleri ve vaatlerini tutmaları sayesinde paçasını kurtardı/kurtarıyor. Lille bugün bölgesinin ve Kuzey'in lider kentlerinden biridir. Birincisidir. LOSC gibi birinci.

Bu kentin futbol takımı oldum olası büyüklere kök söktürenlerdendir. Bu açıdan Trabzonspor'u ve 1. Lig'e ilk çıktığı yıllardaki Eskişehirspor'u çağrıştırıyor : "ES ES ES !".

LOSC 2011'de, elli yıl aradan sonra, Şampiyona'yı birincilikle bitirdi. Bu yıl yeniden şampiyon olmak için oynuyor: (1 Ocak 2022'de ek : Ligi şampiyon olarak kapadı.)

Aralık 2017'den bu yana takımı çalıştıran Christophe Galtier, ismi az bilinen ama Fransa'nın mütevazı takımlarının en iyi çalıştırmacılarından biri olarak tanınıyor. Bilhassa maçın gidişine göre oyuncu değiştirmekteki zamanlamasıyla yüzde yüz başarı elde eden bir antrenör, türkçesiyle "maçı iyi okuyor", tam zamanı gelince oyuncusunu değiştiriyor ve oyuna giren (hele bu Burak veya Yusuf'sa) gölünü atıyor! Evet Burak da Yusuf ta bunu birkaç kez yaşadı. Bu yıl elinde ÜÇ MUHTEŞEM TÜRK, BİR HARİKA KANADALI (Jonathan David) ve futbolun inanmış emekçisi birçok

iyi ve takım disiplinine uyan oyuncusuyla, kendi deyimiyle, “birşeyler yapmak” niyetinde: Felsefesi açık ve kesin: “Birincilik kolay elde edilmiyor. Asıl önemlisi bunu sürdürebilmek, sürdürmek.” Şampiyon olmak arzusunun mütevazî izahı bu ve bu Christophe Galtier’yi bütünüyle tanıtmaya da yetiyor. O’na ve oyuncularına hakiki ve samimi bir kolay gelsin diyebiliriz. 1.Lig’deki ve Avrupa kupalarındaki maçlarında. Hayde bre!

NOT: LOSC Ligue Europa’daki gelecek maçını bu perşembe Ajax Amsterdam’a karşı oynayacak: Maç Avrupa saatiyle 21’de, Lille’de, Stade Pierre-Mauroy’da. Ocak başından beri sakat olan Burak bu maçta oynayacak mı? Yanıtı maçta. Ajax da iyi takım. Sıkı maç olmaya aday: Televizyonlarınızdan izlemenizi tavsiye ederim.

(17 Şubat 2021, ayorum.com)

FRANSA'DAN MEKTUB VAR: ÖNCE FUT

Haziran 2021'de, Fransa'da gündemde EURO 2020 ile "Bölge Meclisi" ve kimi vilayette "il Özel İdaresi " / "il Meclisi" seçimleri, Reis'e atılan tokat, bundan önce ve bundan sonra dozu artan siyasi şiddet ve ırkçıların, aşırı sağcı parti ve örgütlerin, web sitelerinin, yayın organlarının şiddeti güncelleştirmeleri var:

Korona belası nedeniyle 2020'de yapılamadığı için 2021'de gerçekleştirilen ama ismi aynı kalan "Euro2020 "nin açılışını 11 Haziran 2021 Cuma günü, TF1'den, birinci kanaldan, izledik.

İlk maçı da :

İtalya ve Türkiye arasında oynanan bu maçta taraftarlarımız arasında çok sayıda Lille OSC'lılar da vardı : Tv'de. Bilhassa Burak Yılmaz'ın inanmış genç hayranları. "Üç Muhteşem Türk "ün, Burak, Yusuf ve Zeki'nin Fransa'da LOSC'la şampiyon olduktan sonra Euro 2020'de de mutlaka "bir şeyler yapacağından " emindi hepsi.

Oyuncularımız yüzdeyüz hayal kırıklığı yarattı.

Doksan dakika boyunca milli takım İtalya kalesine sadece bir, evet bir şut çekebildi.

Taktik neydi ? Sıfır sıfırlık bir sonuç mu ?

En iyi oyuncular bile top oynayamadı. Sanki "kilitlemişlerdi "...

16 Haziranda, Çarşamba günü Bakü'de Azerbeycan'a karşı oynanacak ikinci maçta göreceğiz. Azerbeycan'ın futbol Avrupa'sında yer aldığını da böylece öğrendik. Buna da şükür.

İlk maçta fena sarsıldık... Şenol Güneş'e ve oyuncularına güvenim sürüyor. Oyuncularımızın pek çoğu Avrupa takımlarını iyi tanıyor.

Pek çoğu Avrupa takımlarında top koşturduğu için. Maç sırasında biraz rahat rahat oynayabilseler, kendi aralarında biraz konuşabilseler...

İki türlü “Bölge ” ve “İl Özel İdaresi ” seçimleri 20 ve 27 Haziranda. Reis büyük ihtimalle yine sınıfta kalacak. Seçildiğinden beri yapılan belediye seçimlerini, senatör seçimlerini ve ara seçimlerini hep yitirdi. Ara seçimlerinde son haftalarda yapılanlardan birinde kazandı. Bölge seçimlerinde beklenen vahim sonuç, ırkçı ve aşırı sağcı partinin bir, belki iki, belki üç bölgenin yönetimini ele geçirmesi kabusu gerçekleşmedi. Ama siyasi sistem içindeki aşırı sağ ve ırkçılık ilerliyor... Fransa sağa ve bilhassa aşırı sağa kayıyor...

(16 Haziran 2021, ayorum.com)

FRANSA : IRKÇILIĞIN ÖNLENEBİLİR YÜKSELİŞİ

Evet çok açık bir biçimde Fransa sağa ve bilhassa aşırı sağa kayıyor... Siyasi sistem içindeki ve sistemin dışındaki aşırı sağ ve ırkçılık ilerliyor, etkisi artıyor.

Cumhurbaşkanı/Reis Emmanuel Macron'a tokat atılması tesadüfi bir eylem değil. Ferdi/kişisel/bireysel bir eylem de değil. Bu eylem son haftalarda sistem dışı aşırı sağ ve ırkçı takımların şiddeti daha görünebilir, daha fiziki bir biçime sokmak ve "tarafdarlarının " sayısını artırmak arzularıyla yakından ilgilidir.

Bu siyasi eylem birkaç hafta önce aşırı sağcı, ırkçı ve sömürgeci sistem içi ve sistem dışı aşırı sağcı parti ve örgütlere mensup generallerin, epey önemli sayıdaki subayın çağrısıyla, 19 Mayıs'ta Paris'te polis sendikalarının düzenlediği ve Millet Meclis'i önündeki miting ile biten gösteri ve yürüyüşle birlikte değerlendirilmeli.

Polis ve ordu içindekilerin yüzde altmışının ırkçı ve aşırı sağcı partiye oy verdikleri biliniyor.

Polis sendikalarının ezici çoğunluğu da aşırı sağcı veya klasik ama sertlik yanlısı sağcı partilere yakın...

Güvenlik güçleri içinde aşırı sağ ve ırkçılık ilerliyor. Her polis öldürülmesi bu konuda rol oynuyor. Polis kendi güvenliği için daha çok bütçe, daha çok araç-gereç, daha çok yasal yetki istiyor. Meclis önündeki gösterinin amacı yasakoyucuyu etkilemek, görüşülmekte olan yasa tasarısının polise daha çok yetki tanınmasını ve olanak yaratmasını sağlamaktır. Belediye polisi (bizdeki zabıta) örneğin silah taşımak yetkisi istiyor...

Reis'e tokat atılmasından hemen önce LFİ (La France İnsoumise-Boyun Eğmez Fransa) lideri önümüzdeki yıl (Nisan 2022'de) yapılacak reis seçimine kadar siyasi şiddetin daha da artabileceğini, daha önceki reis seçimleri öncesinde olduğu gibi seçimin ilk turuna birkaç gün kala provokatif şiddet eylemleri düzenlenebileceğini bir tv tartışma programında söyledi. Hemen herkes ona yüklendi, "bu kadar da abartılmaz" sesleri yükseldi...

Ama hemen ertesi gün ve sonrasında Reis'e tokat atılması, bizzat LFİ liderinin, aşırı sağa ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına karşı 140 kasaba ve kentte düzenlenen gösteri ve yürüyüşün başlamasından önce Paris'te "unlanması" (birkaç kilo unun başına atılması), eylemi yapan iki kişinin hemen aşırı sağcı ve ırkçı olduklarını açıklamaları işin ciddiyetini gösteriyordu.

Aynı gün başka bir mekanda bir milletvekilinin de "unlanması" LFİ Liderinin o kadar da abartmadığını gözler önüne serdi.

(Ek : Aylardan beri değişik partilerden milletvekillerinin ama bilhassa Reis'in partisi temsilcilerinin büroları, evleri taşlanıyor, slogan ve küfürlerle boyanıyor, yakılıyor... Bu satırları yazdığım 2 Ocak 2022'de bu tür şiddet olaylarının sürdüğünü maalesef eklemek zorundayım...)

Bu eylemlerden birkaç gün önce LFİ'e "oy verecek " bir seçmene ne yapılacağını yine aşırı sağcı ve ırkçı güya "tartışmacı/mizahçı " bir ırkçının malum web sitesinde yayınlaması : Gösterilen "seçmen " Siyah bir insan maketi ve kurşuna diziliyor, adı geçmeyen bunları sırtarak, şaka yapıyormuşcasına aktarıyor, sanki eğleneymişcesine anlatıyor...

Siyasi şiddet artarak sürüyor. Tehlikeli boyutlar alıyor. Siyasi hava bozuluyor.

Aşırı sağcı ve ırkçı küçük gruplar bu yollarla etki alanlarını genişletmek umuduyla kendi aralarında rekabete girişiyorlar...

Aşırı sağın ve ırkçıların amacı korkutmak, korkan veya zaten korkak seçmenlere “Aman usandım ırkçı parti iktidara gelse de bu işlere bir çeki düzen verse ” dedirtmek.

Aşırı sağın ve ırkçıların öteden beri Cumhuriyet’le bir derdi var ; bunun kökeni krallık rejimine, Cumhuriyet’in ilanına kadar iniyor. Reis’e tokat atan gencin eylemini yaparken kralçı bir slogan atması ve ortaçağ savaş oyunları meraklısı olması burada anımsatılabilir. Kendini sağcı anarşist olarak tanıtmalarını da ekleyeyim.

Fransa’da siyaset dünyasında şiddet eksik olmadı :

Burada Üçüncü Cumhuriyet döneminde iki cumhurbaşkanının katledildiğini de anımsayabiliriz : 1894’te Sadi Carnot, 1932’de Paul Doumer.

Clemenceau’nun 19 Şubat 1919’da bir kez, general Charles de Gaulle cumhurbaşkanı olduktan sonra dört kez suikastten şans eseri kurtulduklarını da...

Çocuk yaştaki gençlerin “evde kal ” faslı bitti artık eğlenmeliyiz, gee geç saatlere kadar dışarıda kalabilmeliyiz diyerek geçen hafta sonunda Paris’te, Invalides Meydanı’nda gösteri yapmaları, polisle köşe kapmaca oynaması da anılabilir. Fransa imparatorluğunun savaş sonrasında askerlerinin tedavi edilmesi, bakılması için kurduğu Invalides Hastanesi/Kurumu/Müzesi nelere tanık olmadı ki.

Bitirirken ekitap.ayorum.com sitesinde hediye olarak sunduğumuz “Digaj ! ” isimli ekitabımda sözünü ettiğim Libya Lideri Kaddafi ile eski cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy ilişkileri ve yasadışı yollardan Sarkozy’nin aldığı ileri sürülen elli milyon öro

davasının birkaç gün önce yeni bir boyut kazandığını da ekleyeyim. Parayı elden teslim ettiğini önce iddia eden sonra iddiasını geri çeken “tanığa ” iddiasını geri alması için 5 milyon öro veren kadın ve adamının (Paris’te çok tanınan güya gazeteci türünden iki “aracı ”) gözaltına alınmasıyla. Sarkozy’nin, ülkesinin adaletinin elinden kurtulması gittikçe daha da zorlaşıyor: Hapse atılan ilk “eski reis ” olmaya aday...

Bu tür politikacılar aşırı sağın ekmeğine yağ sürüyor... Sıradan sağcı seçmenlerden kimi “bir de aşırı sağı denemeli ” diyebiliyor...

İşte 15 Haziran 2021’de Fransa Cumhuriyeti’nin vaziyeti.

(16 Haziran 2021, ayorum.com)

İŞÇİ SINIFI

Var mı(ydı)? Yok mu(ydu)? Uzun çok uzun yıllar tartışması yapıldı: Osmanlı İmparatorluğu'nda ve hemen sonrasında Türkiye Cumhuriyeti'de işçi sınıfı var mıydı? Yok muydu?

İşçi Hareketi Tarihi konusuna 1960'ların ortasından beri merak, hem de ne merak, sardığım için o tarihten beri bu konu beni birinci derecede ilgilendirdi. Ve ilgilendiriyor günümüzde de. Merak edişim basit bir saptamadan kaynaklandı: Çorabın, kunduranın, çantanın, göz yaşının tarihi olduğuna göre işçilerin de bir TARİHİ OLMALI.

Evet işçilerin de bir tarihi var.

1960'larda Türkiye'de siyaset sahnesinde ve hele Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF) çatısı altında mesele çok konuşuluyordu. Hatta kimi aritmetiksel ama fazla ütöpik ve kitlelerden kopuk hesaplar sonrasında belki on, belki yirmi yıl sonra işçi sınıfının iktidarı alması

bile hesaplanıyordu. Gençlik işte. Ama yine de ve o an için haksız sayılmazdık:

Çünkü Türkiye’de işçi sınıfı hareket halindeydi:

Türkiye İşçi Partisi (TİP) ilerici sendikacılarca kurulmuş, neredeyse hemen sonra yine ilerici sendikacılarca Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu yaratılmış ve DİSK işçi dünyasında hakiki bir çekim merkezi biçimine kısa zamanda dönüşmüştü. Tamam işte iktidara yürüyüş başlamıştı:

“Bayrak yakında Millet Meclisi’nin göbeğine dikilecekti!”...

Güzel. Peki bu işin başlangıç tarihi var mıydı? Bir zaman cetveli? Grevlerin, sendikalaşmanın ortaya çıkmasının tarihi geçmişti? Meçhul veya meçhule yakın. Çünkü o güne kadar kimsenin aklına işçi hareketi tarihini derinlemesine araştırmak, yazmak, okumak ve okutmak gelmemişti. Bir-iki istisnayı saymıyorum, kusura bakmasınlar.

Tarih deyip geçmemeli. Hele böylesi bir tarih.

Başladık kara kuyuya inmeye. O günlerdeki olanaklar ölçüsünde çok az sayıda var olan kitap, dergi, gazete ve yayınlarla yetinmek zorundaydık...

Zaman geçti.

Konuya yeni bir tartışma daha eklendi: İşçilere tarihi süreç içinde kimi haklar tanınmıştı. İyi.

İyi miyi ama bu haklar iktidarın bir lütfu muydu? İşçilerin mücadelesi sonucunda mı elde edilmişti?

Çoğunluk, bilim kadın ve adamları içindeki çoğunluk, bu hakların iktidarın bir lütfu olduğu kanısındaydı.

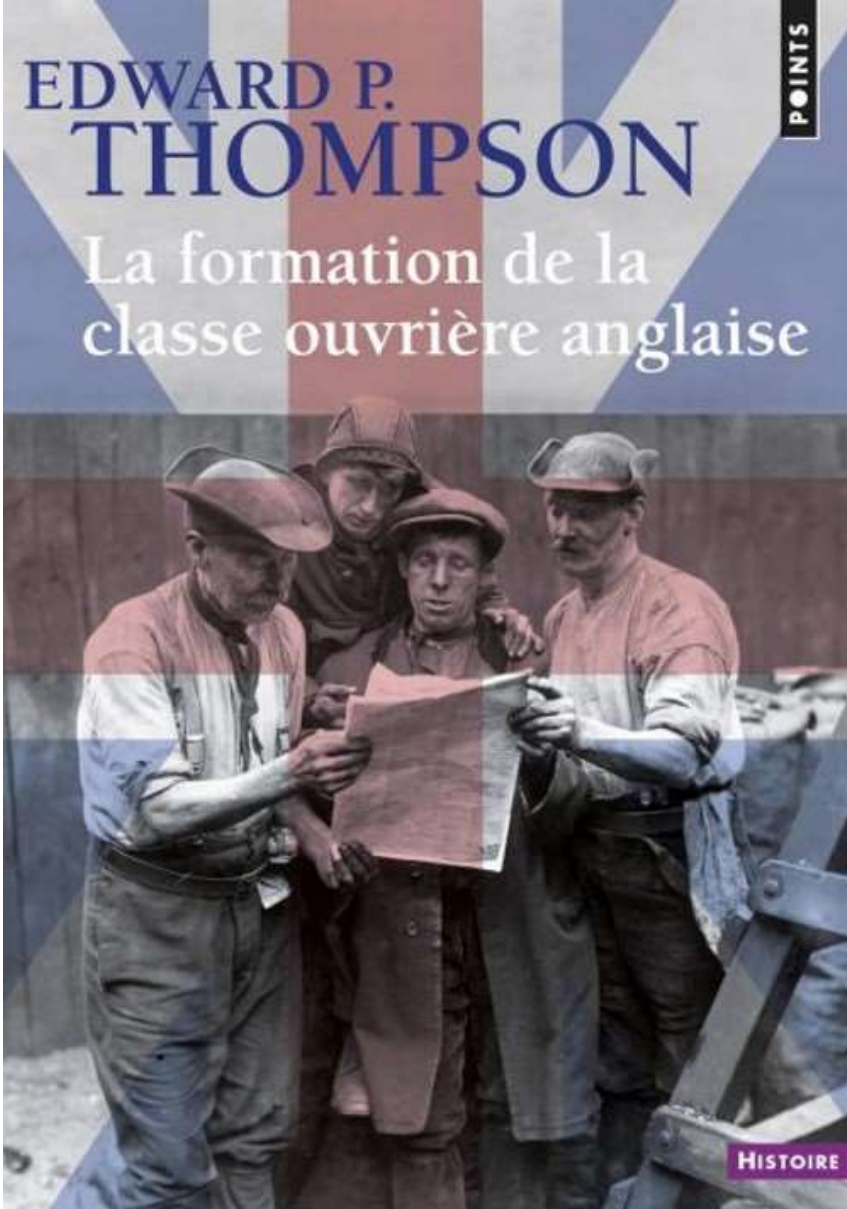
Bu yaklaşım araştırmalarımnda bulduklarımıla çelişiyordu. Kaynak taramaları, okumalar ve geçmiş yılların sendikacı, işçi ve emekçi ve siyasetcileriyle yaptığım söyleşiler sonrasında bu hakların işçilerin kararlı, düzenli, inançlı ve aralıksız mücadeleleriyle tanındığı sonucuna ulaşmıştım. Elbette bu hakların tanındığı dönemlerdeki iktidar(lar)ın işçileri koruyucu rölünü es geçmiyordum.

“Vay sen nasolur da öyle bir sav (hipotez) ileri sürersin” eleştirileri başladı.

Kimi SBF’den eski öğrencim, ve birkaç bilim adamı ile tartışmamız böyle boy gösterdi. Sürdü. Makalelere ve kitaplara yansdı. Toplumsal Tarihimizin eksik kalmış bir kolu oluşuyordu...

Kendi payıma bu alanda yayınladıklarımın hepsini sıralamayacağım, ama bir tanesini de anmadan geçmeyeyim: İşçi Tarihine Bakmak (TÜSTAV, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2007). Bu kitabın kağıda basılı biçimi tükenince ekitap olarak ikinci basımını ekitap.ayorum.com sitesinde hediye olarak sundum. Bulunması ve okunması artık daha kolay.

Biz bunları ve başka şeyleri tartışırken patronlar bizi beklemediler. Ne ülkemizde ne dışarıda: Kapitalizm yeni bir biçim ve boyut kazandı. Bilim dünyasındaki ve medyadaki taraftarları “işçi sınıfı dağıldı, yok oldu” ve benzeri çarpıcı iddialar ileri sürdüler...

Zaman geçti.

Bugünlere geldik. Şöyle bir bakalım: İşçi sınıfı var mı? Yok mu?

Tartışması sürüyor.

Ama bir şey var ki hiç değişmedi: Sömürü hâlâ devam ediyor.

Hatta kimi açıdan daha da arttı: Madem ki son yıllarda işçilerin kazanılmış haklarından emeklilik, çalışma süresi, yıllık ücretli izin vb patronların ve onların güdümündeki iktidarların saldırısına uğradı. Uğruyor.

Sınıf savaşını eskiden olduğu gibi bugün de yürüten patronlar ve iktidarlarıdır. Bu da değişmedi. Günümüz işçileri ve sendikaları bir kez daha savunma eylemleri yürütmek durumunda.

Evet günümüzün çalışanları, emekçileri, işçileri, ücretlileri, belki artık 19. Yüzyıldaki ve/veya 20. Yüzyıldaki gibi mavi tulumlarını takıp takıştırıp, hep bir örnek, iş başı yapmıyor.

Belki çoğu bundan daha yirmi veya otuz yıl önce reklamını yapmak/yaptırmak için beleş dağıtılan, kimsenin giymek istemedği “markaların” mont, gömlek, tişört, pantolon, pabuç vesairesiyle giyiniş kuşanıyorlar. Giyim kuşamda güya “farklılar”. (Oysa süreç içinde aynı “markadan” giyinenler o “markanın takımı” biçimine dönüştü. Bu da ayrı bir toplumsal vaka. Özel biçimde incelenmeyi gerektiren.)

Belki hepsi topluca, birlikte aynı lokantalara veya kahvelere gitmiyorlar.

Ama hepsi aynı işyerinde çalışıyor ve hepsi aynı zaman dilimi içinde ve yine eskiden olduğu gibi ve kimi zaman belki biraz daha fazla oranda sömürülüyorlar. “Artı-değer” yaratıyor ve sömürülüyorlar.

Daha beteri bireyselleşme, bendünyanınmerkeziyim yaklaşımı kimi ülkede, kimi işyerinde o kadar aldı başını gitti ki emekçiler arasında toplumsal dayanışma sifıra yaklaştı.

Elbette her yerde her ülkede böyle benzer, birbirinin aynısı bir gelişme olmadı. Ama gidiş bu yönde.

Bana inanmıyabilirsiniz ama ne olur STAN NEUMANN'ın LE TEMPS DES OUVRIERS başlığını taşıyan her biri altmış dakikadan oluşan dört bölümlük belgeselini kaçırmayın. Fransa ve Almanya ortak kamu televizyon kanalı ARTE geçen Salı gecesi dördünü birden yayınladı. Meraklıları için belgesel daha birkaç gün ARTE'nin replay tarafından izlenebilir. Kaçırmayın. Kaçırırsanız merak etmeyin ARTE EDİTİONS belgeseli DVD olarak sunuyor. Çekinmeden satın alabilirsiniz.

Biraz daha zamanınız olursa belgeselin önemli ölçüde esinlendiği ve konusunda artık bir klasik olan EDWARD P. THOMPSON'un kitabını orijinalinden okumalısınız:

The Making of the English Working Class.

Fransızcasını Seuil'ün Points koleksiyonundan okumak mümkün :

La Formation de la classe ouvrière anglaise, 1216 sayfa ve sadece 14,50 öro. Önümüzdeki günlerin daha iyi "okunabilmesi" için mutlaka okunmalı. Veya yeniden okunmalı.

Bir Mayıs'ınız kutlu olsun! Yarınlara umutla.

(1 Mayıs 2020, ayorum.com)

İŞÇİLER, TARİH, EDEBİYAT

Gerçeğin veya gerçeklerin ortaya çıkması, bilinmesi, okunması ve anlaşılması için genel olarak toplumsal tarihin, özel olarak ta işçi hareketi tarihinin resmi tarihle hesaplaşması zorunludur.

Tarihi, RESMİ TARİHİ, “yapan”ın/”yaratan”ın Devlet - Ulus olduğunu unutmamalıyız. (1)

Bu tarihi aşmak, hakiki tarihi onu yaratanlarla birlikte yansıtabilmek için yeni bir tarih yazılmalı: Her açıdan gerçek, bütün yönleriyle anlatılan, merkezden kopuk, başkentlerden uzak, yerel, bölgesel, çok boyutlu, “patlamış” bir tarih.

Sesi duyulmayan kesimlerin, kategorilerin, sınıfların, işçi, “amele”, işsiz, yoksul, memur, kadın, çocuk, genç, şaki, “hayat kadını”, “seks emekçisi”, “keş” ve diğerlerinin sesini duyurmamız. Her biri tarih “sahnesindeki” yerini bulmalı ve hak ettiği biçimde tanıtılmalı. Herkes Tarih’tekini yerini almalı.

Herkesin hakkını vermeliyiz. Tarih’i yaratanlar es geçilemez artık. Es geçilmemeli artık.

Bu alanda sözlü tarih toplumsal tarihin birincil ve vazgeçilemez kaynaklarındanadır. (2)

Toplumsal tarih içinde işçi hareketi tarihi özel bir yere sahiptir. İşçi hareketi tarihinde işkollarına göre, bölge ve kent düzeyinde, bir şirket, işletme veya işyeri düzeyinde araştırma yapmak bir zarurettir. Bir gerekliliktir.

Günümüzde pek çok bilim kadını ve adamı bu işe samimi bir biçimde sarıldı. Tutkuyla, özenle, yaratıcılıkla, çalışkanlıkla.

Geçmiş dönemlerde bilim kadını ve adamlarının, değişik nedenlerle, yapamadığını, yapmaktan kaçındığını o günlerdeki yazarlarımız, romancılarımız yaptılar. Böylece işçi hareketi tarihinin kimi unsurları unutulmaktan kurtarıldı, önce edebiyatta yer alarak :

Yaşar Kemal'in İnce Memed'i eşkıyalık, çetecilik, zenginden alıp yoksula dağıtmak, haksızlıklara başkaldırmak konularında yol gösterici oldu. Bu yönleriyle bu yapıt araştırmacıların baş kaynaklarından biridir.

Aynı bağlamda Orhan Kemal'in Grev'ini, Cemile'sini, Fahri Erdinç'in Grev Gözcüsü'nü, Aziz Nesin'in Büyük Grevi'ni, Erol Toy'un Gözbağı'nı, Hakkı Özkan'ın Grevden Sonrası'nı da hatırlamalıyız.

Bu yapıtların her biri işçilerin, tek başlarına, ailesi içinde, sınıfı içinde, işyerinde, sendikasında, partisinde, kahvede, stadyumda, yolda, eylemde, bireysel veya toplu yaşama ve çalışma ve varolma koşullarının anlatılmasıdır. Tanıtılmasıdır. Dayanışmaya çağrıdır. (3)

Refik Halit Karay Hakkı Sükut'ta, Bursa'da ipek fabrikasında çalışan kız çocuklarını yaşam ve çalışma koşullarıyla anlatır.

Sabahattin Ali, Kuyucaklı Yusuf'ta, zeytinliklerde çalışan kadın ve çocukları. Kamyon ve Kanal'da işçi sorunlarını dile getirir.

İkinci dünya savaşı yıllarında Zonguldak madencilerinin yaşam ve çalışma koşullarını kim İrfan Yalçın'ın Ölümün Ağzı'ndakisinden daha iyi anlattı ?

"Kömür işçilerinin yazarı" Ahmet Naim'in Bir Yudum Soluk yada Kuduz Düğünü öyküleri döneminin "fotoğrafları" değil midir? (4)

Hasan Hüseyin Kavel'in şiirini yazdı. Kavel Grevi işçi hareketi tarihinde bir dönemeçtir. Yola bir yeniden çıkıştır. Yola ve tarihe.

Necati Cumali'nin, Kerim Korcan'ın, Osman Şahin'in yapıtlarını da anmalıyız. (5)

Unuttuklarım, anımsayamadıklarım varsa bağışlasınlar.

İşçilerin bizzat yazdığı romana örnek olarak Nejat Elibol'un Direnen Haliç'i akla geliyor...

İşte böylece Tarih'i yaratanlar eebiyatta da, öykü, roman şiirde de yerlerini alıyor. Bize onları tanımak, yakından tanımak olanağı da yetenekli yazarlarımız, şairlerimiz ve yaratıcılarımız tarafından böyle sunuluyor. Okumak, anlamak artık bize kalıyor. Haydi kitaplarımıza. Haydi dayanışmaya. İşçi tarihine bakmak. Tam zamanıdır.

NOTLAR

(1) Devlet-Ulus varlığını "ulus yaratmaya" adadığı için tarih yazımını ve kurguladığı tarihi bu amaçla kullanmaktan kaçınmaz. Hatta tarihi sadece bu amaca yöneltilmiştir bile denebilir. Bu

konuda Őu kitabıma bakılabilir : Devlet-Ulus, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1995.

(2) Sözlü tarih ve toplumsal tarihe katkıları konusunda ekitap.ayorum sitemizde hediye olarak sunduğumuz Söz, SöyleŐi, Yöntem isimli çalışmamda daha geniş bilgi bulabilirsiniz.

(3) “Öykü ve romanda grev” başlıklı yazıma bakılabilir : Süreç, Yıl : 1981/1, Cilt : 2, Sayı : 5, sayfa 51-55. Bu makale Grev başlıklı kitabımda yer alıyor : Sosyalist Yayınlar, İstanbul, 1993, s. 125-133.

(4) İrfan Yalçın : Ölümün Ağzı, 1979 ; Kaynak Yayınları 2014’te dördüncü baskısını sundu. Ahmet Naim konusunda 19Mayıs 2016’da ayorum.com’da yayınlanan “Emeđin sanatı e-dergi” başlıklı makaleme bakılabilir

(5) Osman Şahin’in yaŐamı ve yapıtları üzerine Őu kitabıma bakılabilir : Öykücülüđümüzün Toros Zirvesi Osman Şahin, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2013.

(14 Eylül 2020, ayorum.com)

BİR MAYIS'A ÇEYREK KALA

Türkiye’de Bir Mayıs’lar öteden beri kutlandı. Daha önce de Osmanlı İmparatorluğu’nun değişik kentlerinde : Örneğin Selanik’te, İstanbul’da, Üsküp’te, Edirne’de, Trabzon’da, Ankara’da...

Bunlar ve başka eylemler, gösteri ve yürüyüşler, grevler, dernek ve sendikalar ve benzeri işçi örgütlenmeleri Türkiye’de Osmanlı’dan günümüze İşçi Hareketi’nin bir tarihi olduğunu ispatlıyor. Ve bu tarihten çıkarılacak derslerin bulunduğunu da.

Bir Mayıs’a birkaç gün kala gelin isterseniz İşçi Hareketi Tarihi’nden birkaç kısa öyküyü birlikte okuyalım ve geçmişle bugün arasındaki “ortak noktaları” bizzat saptamaya çalışalım :

Geçmişteki işçi duruşundan ve emekçilerin yaşamından söz etmek için Osmanlı İmparatorluğu’nun son döneminden şu küçük öyküleri seçiyorum :

YIL:1908.

MEKAN: OSMANLI İMPARATORLUĞU

MESELE: AHMET İZZET PAŞA ÜLKEYİ TERKEDİYOR. LA SOCIÉTÉ ANONYME IMPÉRIALE OTTOMANE DE TRAMWAYS ET D'ECLAIRAGE ÉLECTRIQUE DE DAMAS Belçika ve Fransız sermayesi ağırlıklı bir şirket. Dönemin etkili ve yetkili siyasetçilerinden Padişahın 2. Mabeyincisi ve Şam'ın yanibaşındaki ilçesi Midan'ın tanınmış ailelerinden Ahmet İzzet Paşa'nın katkı ve yardımlarıyla Şam'da tramvay işletilmesi ve elektrik imtiyazını alıyor. Karşılığında Paşa'ya şirketten hisse ve yürütme kurulunda bir üyelik veriliyor. Paşa bu, uyanık adam, o yıllarda benzer biçimlerde ceplerini dolduruyor:

1982 ve 1983'te Paris'te Fransa Dışişleri Bakanlığı Arşivleri'nde yaptığım araştırmalarda bulduğum ve birçoğunu İşçi Tarihine Bakmak isimli kitabımda (birinci baskısı : Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2007; bu çalışmanın gözden geçirilmiş ikinci baskısını ekitap.ayorum.com'da hediye olarak sunduk) yayınladığım raporlardan öğrendiğimize göre, vurgun sayesinde "serveti 50 veya 60 milyon franka" varıyormuş. Hakiki bir servet.

Paşamız "zeki adam" servetini elbette geleceği kuşkulu ve soru işaretleriyle dolu Osmanlı İmparatorluğu'nda yatıracak değil ya. Fransa'nın güneyindeki villa, otel, lokanta falan filana yatırıyor. Geleceğini hazırlıyor sanki...

Kaçar mı? Kaçar! Evet ama kim kaçar? Bizzat Paşa kaçar! Ne zaman kaçar ?

24 Temmuz 1908'de "Hürriyet gelince". Soluğu Fransa'nın güneyinde Nice mi Cannes mı oralarda bir yerde alır! Yerleşir bir bahçeli villaya, havuz mavuz, büyük lüks ve oh ! Gel keyfim gel!

Tramvay yapılmasıyla işlerinden olan emekçilerin yıllar boyunca düzenledikleri gösteriler, eylemler çok uzaklarda kalır. Eylemler sırasındaki çatışmalar, yaralanmalar ve benzeri olaylar kimin umurunda. Paşamız bunları duymaz bile : O paşa paşa dinlenir oralarda... Ayrıntılı bilgiyi kitapta bulabilirsiniz.

İKİNCİ HİKAYE :

ZAMAN: 25 HAZİRAN 1844

MESELE: PADİŞAH ABDÜLMECİT İZMİT ÇUHA FABRİKASINI ZİYARET EDİYOR :

1840'da hizmete giren ve ordu için üretime başlayan, "Fabrika'da tezgahları gezen, izahat alan genç padişah, oradaki amele ile görüşmüş, şahsi ve ailevi yaşamlarını öğrenmiş, kendisine sarı salgın, yani sıtmadan, şikayet edilmiş, YOLSUZLUKTAN DERT YANILMIŞ, iltizam ifratlarından (vergi salınmasındaki aşırılıklardan) dertlenilmiştir. Bu açık, samimi, gönülden dertlenmeler, padişahı memnun etmiş, hepsi ile meşgul olacağını söylemiş ve yüksek sesle şunları dile getirmiştir:

'Ben sizin huzur ve saadetinizi temin ile mükellefim. Sizler bana vedia-i ilahisiniz. Ruz-u mahşerde Cenab-ı Hak bu emanetin neticesini soracak, devlet büyüklerinin vazifesi mesud ve müreffeh olmanıza çalışmalarıdır.'

Padişah daha sonra Çuha Fabrikası'nın eksiklerinin derhal tamamlanmasını, üretimin genişletilmesini irade etmiştir."

SONRA NE OLDU ?

BU ZİYARETİN ÜSTÜNDEN BİR YIL BİLE GEÇMEDEN AYNI PADİŞAH POLİS NİZAMI'NI (POLİS VAZİFE VE YETKİLERİ HAKKINDA BİR TÜR KANUN) YÜRÜRLÜĞE KOYMUŞ VE İŞÇİ EYLEMLERİNE YASAKLAR GETİRMİŞTİR.

İŞTE O GÜNKÜ DEVLET BÜYÜKLERİNİN İŞÇİLERE VE EMEKÇİLERE YAKLAŞIMININ GİZLENMEK İSTENEN YÜZÜ. TARİH UNUTMUYOR. HELE TOPLUMSAL TARİH.

(26 Nisan 2021, ayorum.com)

REŞAT ENİS AYGEN

Abidin Dino'nun 1943 ile 1945 arasında Adana'da geçirdiği sürgün günlerinde yakından tanıma olanağı bulduğu ve gazeteciliği kadar yazarlığını da, araştırmacı yönünü de takdir ettiği bir insandır Reşat Enis Aygen.

Abidin'le 1980'lerin başından itibaren süren Parisli günlerimizde bu konuda değişik tarihlerde pek çok kez sohbet olanağı buldum. İşçi hareketi tarihi üzerine çalıştığımı ve buna bağlı olarak işçi eylemleri üzerine öykü, roman ve şiir yazarları da araştırdığımı bilen Abidin Dino Aygen'den defalarca söz etti.

O anlattı ben dinledim. Ve dünya kadar şey öğrendim. Bunların bir bölümünü bugün Abidin'i anarken sizinle paylaşmak isterim:

Aygen'in en çok bilinen yapıtı Toprak Kokusu'dur. Abidin bu yapıtı samimiyetle övdü ve daha ilginç Aygen'in bu eserini nasıl hazırladığını da anlattı. İşte Abidin konuşuyor :

Aygen o günlerde Adana'da yayınlanan "Yeni Adana gazetesinde gazeteciydi. Gazeteciliğin verdiği serbestlik sayesinde toprak ağalarını uzun uzun dinleyerek, notlar alarak çok ciddi bir ön çalışma gerçekleştiriyor. Sonra oturup kitabını yazıyor."

Kitap 1944'te yayınlandı. Yayınlanır yayınlanmaz yasaklandı ve toplatıldı: Bakanlar Kurulu kararıyla. Elbette toprak ağalarının o günkü tek parti CHP ve iktidarı üzerindeki etkisi belirleyici oldu. Aynı yıl aynı biçimde Abidin'in Kel isimli piyesinin başına da aynı

şeylerin geldiğini anımsatmalıyım. Bu da iki yazar arasındaki dostluğun pekişmesinde rol oynamış olabilir.

Toprak Kokusu o yıllardaki topraksız köylülerin yaşamını, sorunlarını dile getiren bir eser. Irgatların çalışma, geçinme, aslında geçinememe dertlerini sergiliyor. Hastalıklarla mücadelelerini anlatıyor.

Bir süre sonra geniş boyutlarıyla ortaya çıkacak olan köylü romanlarının habercisidir bu kitap. Çukurova emekçilerinin, ırgatlarının çaresizliği, yalnızlığı aktarılıyor, en çarpıcı biçimiyle. (Eser 2002'de Örgün Yayınevi tarafından yeniden sunuldu.)

Reşat Enis Aygen o yılların en iyi yazarlarından biridir. Abidin'in 1940 başlarında katkıda bulunduğu Servet-i Fünun-Uyanış dergisinde öyküleri yayınlandı örneğin. Abidin'in Adana'dan önce ismini bildiği biridir Aygen. 1930'da Kılıcımı Sürüyorum isimli öykü kitabından sonra birçok kitap yayınladı: Kanun Namına (1932), Gong Vurdu (1933), Gece Konuştu (1935), Afrodite Buhurduğunda Bir Kadın (1939) ve nihayet 1944'te adını andığımız yapıtı. Daha sonra da başka kitaplar yayınladı Aygen.

1968 tarihli Sarı İt isimli çalışması birçok kaynakta "ilk işçi romanı" olarak tanıtılıyor.

Aygen'in gazetecilik ve yazarlık alanında Abidin'e ne tür bir katkısı veya yardımı oldu sorusuna şu yanıtı vermek olası: Gazetecilik mesleğinin getirdiği sıkı bir gözlemcilik yeteneği. Abidin'de bundan bol miktarda vardı zaten: Ressamdır Abidin ve bakmasını, görmesini, seyretmesini çok iyi biliyordu.

ABİDİN'DEN "UZUN YÜRÜYÜŞ".

Biraz önce vurguladığım gibi, Abidin, Reşat Enis'i öteden beri tanıyordu. Bunu Çetin Altan'ın "Abidin Dino" başlıklı yazısındaki (Sabah 14(?) Aralık 1994) şu satırlardan da biliyoruz:

"Ben, Abidin Dino'nun adını, lisede Yeni Adam dergisine ilk yazılarımı yazarken Baltacıoğlu'nun arşivinden çıkma birkaç desenle tanımuştım. Bir tanesi sanırım Reşat Enis'in profilden çizilmiş bir portresiydi."

Evet bakıp görmesini bilen adam çizmesini de bilen adamdır.

Abidin'in Aygen'de beğendiği birkaç nokta daha var:

O'nun kişilerinin, kahramanlarının çok canlı ve bizden oluşu. Canlı halk dilinden faydalanmasını bilmesi. Evet, bildiğiniz gibi, Abidin de kahramanlarını "kendi ağızları", "kendi dilleri", "kendi şiveleri", kendi kelimeleriyle konuşur. Kel'de ve Verese'de olduğu gibi.

Abidin bu bağlamda "köylü sözlerini mümkün merteye kendi lisanları ile düşünüp, yazan" Ebubekir Hazım Tepeyran'dan, Mahmut Yesari'den ve nihayet Reşat Enis Aygen'den gelen ve bizzat kendisinin de iyi biçimde kullandığı her kahramanı kendi diliyle, şivesiyle, sözcükleri telafuz etme tarzıyla konuşurma uslubunu sürdürdü. Bunun en güzel örneğini Kel'de görüyoruz. Sadece oyunda değil. Gerçek hayatta da. Nitekim Kel yayınlanır yayınlanmaz Bakanlar Kurulu kararıyla yasaklanıp toplatılınca, Abidin kitabının geleceği konusunda yeğeni Rasih Nuri İleri'ye kahramanlarının dilinden bir mektub yazıyor. Evet Abidin mektubunda "kahramanlarını" konuşuyor. Bu vesileyle kitabının toplam beş yüz adet basıldığını da öğreniyoruz. Düşünebiliyor musunuz? O yıllarda yirmi milyonluk nüfusa sahip bir ülkede beş yüz adet kitabın yaratabileceği "tahribatı"? Aman aman el aman !!! Hükümet ne güne duruyor be bilader! (Yazımda hata yoktur.)

Bu konuları ve dahasını ekitap.ayorum.com sitesinde diğerk ekitaplarımız gibi ücretsiz sunduğumuz Abidin Dino Adana'da, Şubat 1943-Mayıs 1945 başlıklı çalışmamda bulabilirsiniz. Abidin Dino'yu aramızdan ayrılışının 27. yılında anmak için bir fırsat.

(6 Aralık 2020, ayorum.com)

1946 VE SONRASINDA SENDİKA TİPLERİ

1940'ların ortasından itibaren dönemin iktidar ve tek partisi CHP'nin tutumu sonucu Türkiye'de ilginç ve değişik bir sendika ve sendikacı tipi doğmuştur: CHP sendikacı olacakları kendisine yakın işçiler arasından bizzat seçerek, bizzat kurdurttuğu sendikaların başına getirmiştir.

Dünya sendikacılık hareketinde, genel ve geleneksel olarak, ilk sendika liderleri, üyelerine daha iyi yaşam ve çalışma koşulları, daha uygun ücretler sağlamak için savaşım vererek, görevde kalabilmiş, sendika yöneticisi olmanın yolları mücadeleden geçmiştir.

Türkiye'de ise bu yıllarda sendika lideri seçilmek, lider olarak kalmak için savaşım vermeye, işçiler için iyileştirmeler elde etmeye gerek duyulmamıştır, hatta bunların tersi tercih edilmiştir. Türkiye'de sendika yöneticileri, iktidardaki partiye sırtlarını dayayarak görevde kalabilmek gibi ilginç bir yol bulmuşlardır. Bu

oluşumda elbet iktidar partisinin sadece kendisine yakın işçilere ve varsa sendika yöneticilerine tahammül ve diğerlerini şu ya da bu biçimde tasfiye etmesinin de belirleyici olduğu kesindir.

Sonuçta Türkiye’de sendikacıların bir bölümü mücadele ederek işçilerin haklarını savunmak ve/veya yeni haklar elde etmek yerine, “siyasi manevralar”la ve iktidar partisinin vermek istediği veya istedikleriyle yetinerek sorunları çözmek, çözmeye çalışıyor gibi görünmek alışkanlığını edinmişlerdir.

Bu alışkanlık 1947’de başlamıştır. Evet 1947’de, o yıl çıkarılan Sendikalar Kanunu’na göre, sendikaların “siyasetle iştigal” etmesi yasaklanmış olmasına karşın, işçi sendikaları siyasetin içinde, tek partinin katkı ve yardımıyla, onun vesayeti ve denetimi altında kurturdulup büyütülmüşlerdir.

İktidar yanlısı tutum ve davranışlar, iktidarın resmi ideolojisini benimsemeye varmıştır. Sendikaların iktidarlardan, çoğu kez devlet-babanın emrindeki Kamu İktisadi Teşebbüs’leri (KİT)

yöneticilerinden, işverenlerden ve iktidar şansı olan siyasi partilerden bağımsız olamamalarını da birlikte getirmiştir.

CHP'nin KİT'lerdeki işçi örgütlenmesini özellikle desteklemesi, CHP'li olmayanların "işten çıkarılma" tehdidi altında tutulması, işçilerin kendilerini memur gibi görmesi, başı eğik, boynu bükük bir emekçi kuşağının ve uysal tipte ve gözü kapalı uzlaşmacı sendikacıların oluşmasında önemli rol oynamıştır.

Ayrıca, öteden beri, KİT'lerdeki çalışma koşullarının daha elverişli, işverenlerin daha paternalist/babacan olması ve sosyal politika önlemlerinin ve yasaların uygulanması sendika üyelerinin de hoşnut tutulmasını sağlamıştır.

Kamu kesiminde sendikacıların kendilerini "memur sendikacı" gibi görmeleri ve "Devlet Baba" anlayışı da uzlaşmacı sendikacılığı geliştirmelerinde etkili olmuştur.

O zamana dek görülmemiş bir olgu olarak sendika yöneticilerinin Belediye Başkanı, Vali, Bakan, Başbakan ve hatta Cumhurbaşkanı tarafından kabul edilmeleri, sendikacıların demeç ve söylevlerinin radyo ve gazetelerde yayımlanması, kimi sendikacının veya işçi önderinin milletvekili adayları olarak seçimlere katılması ve seçilmesi de sendikacılarla iktidar bütünleşmesini pekiştirmiştir.

Sendika yöneticiliğinin bu tür avantajları, yöneticilerin görevlerinden alınmamak ve sendika yöneticiliğini ömür boyu uzatmak istemelerine de yol açmıştır.

Böylece sendika yöneticileri, maddi-manevi çıkarlarını korumak ve toplumsal hiyerarşideki yerlerini sürdürebilmek için daha çok uzlaşmacı, daha çok iktidar ve işveren yanlısı olmayı alışkanlık ve meslek haline getirmişlerdir.

Bu gelişmelerle sendika bürokrasisinin oluşumundaki ilk adımlar 1947 sendikacılığı döneminde atılmıştır.

Evet sendika bürokrasisi böyle doğmuş ve zaman içinde giderek gelişmiştir.

Aynı dönemde özel kesimde durum neredeyse tümüyle bambaşkadır, farklıdır :

Özel kesim işverenleri her türlü sendikacılığa karşıdır. Özel kesim işverenleri işçi-işveren ilişkilerinde serttir, otoriterdir; bu durumda işçi-işveren ilişkilerinden söz etmek bile doğru olmayacaktır, işverenin emirlerinin uygulandığı tek yönlü bir işleyiş geçerlidir çünkü.

Özel kesim işverenleri tüzel düzenlemelere karşı saygısızdır: İş Kanunu'nu uygulamıyor, yasal ilkeleri benimsemiyorlardı.

İşverenlerin bu tavrı, özel kesim işçilerinin ve sendikalarının daha radikal olmasına yol açmıştır.

Adını "1946 sendikacılığı" koyduğumuz, mücadeleci ve işçi haklarının tanınmasını ve uygulanmasını samimiyetle isteyen, bunun için eylemden kaçınmayan, sol partilerle ilişkili bir sendikacılık ortaya çıkmıştır.

Ama maalesef 1946'da kurulan bağımsız veya sol partilerle ilişkili ve mücadeleci işçi sendikaları Aralık 1946'da, yıllardan beri yürürlükte olan, Sıkıyönetim tarafından yasaklandı.

Ama sonraki aylardaki gelişmelere koşut biçimde mücadeleci sendikalar yeniden kuruldu ve "1946 sendikacılığı" sürdü, gelenekselleşti : Her baskı dönemini yeniden doğuş izledi çünkü.

1940'lara baktığımız zaman, savaş yıllarında, özel kesimin ekonomik bakımdan çok elverişli büyüme olanakları bulunduğunu

görüyoruz. İlk ciddi sermaye birikimi savaş yıllarında ortaya çıkmış ve izleyen yıllarda sürmüştür : Bunun sonucunda daha çok sayıda işçi özel kesim işverenlerince çalıştırılmıştır.

Özel sektörde yasal koruyucu önlemlerin alınmaması, yasal kurallara saygı gösterilmemesi sonucu sömürü oranı artmış, çalışma koşulları zorlaşmıştır :

Bunların doğal sonucu olarak ta özel kesimde özellikle 1947'nin sonuna doğru ve izleyen zaman dilimi içinde yeniden radikal, mücadeleci ve ciddi sendikalar kurulmuştur. Çünkü işçilerin haklarını kabul ettirmek için başka çareleri yoktu : Sendika ve gerekince eylem. Türkiye'de bu tür sendikaların özel sektörün yoğun olduğu metal, gda ve dokuma işkollarında doğup geliştiğini bilmek, sonraki dönemlerde görülen işçi-işveren ilişkilerini anlamamızı kolaylaştıracaktır.

Böylece, kamu sektöründe iktidar yanlısı uysal, uzlaşmacı ve resmi sendikaların, özel sektörde ise iktidardan ve klasik siyasi partilerden bağımsız radikal sendikaların doğduklarını görüyoruz.

Bu iki tür sendikaya bir üçüncüsü de eklenenecektir:

1949'da iktidarı alma şansının arttığını gören Demokrat Parti (DP) de kendi sendikalarını kurmuştur. Bunun sonucunda CHP yanlısı sendikalar ile bağımsız ve radikal sendikalar biçiminde sunduğum ilk iki tip sendika yanında bu tür sendikalar da devreye giriyor: İktidara aday partinin sendikaları.

Bu gelişmeler sendika sayısında ve sendikalı işçi sayısında artışlara yol açmıştır:

1947'de 49 sendikada 33 bin üye örgütlüken, 1952'de 248 sendika 130 bin işçiyi bünyesinde barındırmaktadır...

NOT : Bu konuda ve bilhassa “1946 Sendikacılığı” ile dönemin sol partileri üzerine İşçiler Örgütleniyor (1939-1950) isimli çalışmama bakılabilir : TÜSTAV, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2016, orta boy, 636 sayfa.

(12 Ocak 2021, ayorum.com)

HAYDİ KALKIN TİYATROYA GİDİYORUZ

“Tiyatrosuz hiç bir millet yoktur.” diye yazar Abidin. 1943-1945 döneminde Adana’daki sürgün zamanlarında tiyatroya makaleleriyle değiniyor, bir-iki uygulamalı denemesiyle örnek veriyor.

Abidin’e göre, “yeni türk tiyatrosu”, halk kaynaklarından, köy oyunlarından, köy seyirliklerinden beslenerek kendini bulacaktır:

Nisan 1943’te Görüşler dergisindeki, “Adana Halkevi Çalışmaları. Halkevinde köy tiyatrosu” başlıklı makalesinde şu noktaları vurguluyor :

“Köy Tiyatrosu Ortaoyununun mebdeidir (başlangıcıdır). Realist (gerçekci) olan halk tiyatrosunun psikolojik hususiyeti, oluş halinde bir vak’anın irticâlen ifade edilmesindedir. Halk aktör, mekan ve niyet bakımından bir ayrılığa lüzum hissetmez. (...)

Yeni Türk aktörü ancak halk kaynaklarından kuvvet alarak yetiştirildiği takdirde orijinal bir ifadeye varabilir. Lisanı bir an için unutulmuş; Almanca veya İngilizce 'oynamaktan' sıyrılıp 'Türkçe oynayan' aktörlerin yetişmesini temin etmeli.

Jestin samimiyetini halkta aramak icab ediyor. Bu anlayış bilhassa dramaturji bakımından geri kalmış köy oyunlarını nihai bir 'gaye' telakki ettiğimizi zanettirmemelidir."

Bu konuda Nuran Tekerek şu yorumu ekliyor :

"Yani köy oyunları ya da kentlerde, döneminde popüler olmuş karagöz ve ortaoyunlarını olduğu gibi yineleyerek, tıpkı bugün olduğu gibi, tiyatromuzun derin sorunlarını görmezden gelerek, salt Ramazan Eğlenceleri'ndeki otantik olanların kötü taklitleriyle sınırlamak, Dino'nun, (...) kırklı yıllardaki ilerici önerilerinin çok çok daha gerisinde bir tutumdur. Çünkü gelenek, geleceği oluşturma bağlamında anlamlı ve değerlidir. Dino da köy oyunlarına böyle yaklaşır":

Nurhan Tekerek'ten bir alıntı daha yapıyorum : "Dino'nun ve (İsmayıl Hakkı) Baltacıoğlu'nun yöntemleri benzerdir. Her ikisi de Halkevleri Temsil Şubelerinde çalışmış, tiyatral önerilerini uygulamalarla sentezlemeye gayret etmişlerdir. Örneğin Dino, Adana Halkevi Temsil Şubesi'nde arkadaşlarıyla gerçekleştirdiği bir uygulamadan yola çıkarak bu tür bir çalışmanın planını şöyle çıkartır" dedikten sonra Abidin'in yukarıda andığım makalesinden şu alıntıyı sunuyor:

“A. Nazarî birkaç konuşma:

- 1)- Tiyatronun psikolojik saikleri,
- 2)- Aktörlüğün psikolojisi,
- 3)- Yerli tiyatro psikolojisi.

B. Provalar :

- 1)- Mevzuun müştereken düşünülmesi,
- 2)- Bu mevzuun irticâlen oynanması,
- 3)- Kritik.

C. Köyde Temsil :

- 1)- Köylü temsillerini görmek ve tetkik etmek,
 - 2)- Köy tiyatrosuna göre hazırlanmış, yetişmiş temsil kolunun köylü ortasında, hattâ köylünün irticâlen iştirâki ile oynanması.
- (...)

Teşkilatlandırılmak ve yayılmak şartı ile köylü kitlelerine istikâmet verebilecek kabiliyette olan bir tiyatro tarzı, Anadolu'nun ihtiyaçlarına en uygun çare olduğu gibi, realist tiyatronun, aktör ve muharririnin yetişmesine hizmet edebilecek bir mektebi olmak istidadındadır.”

Abidin'in, 1943'te önerdiği yol ve yöntemini saptamasında, 1943 nisan ve mayıs aylarına kadar, okuduğu, izlediği, dinlediği, yazdığı, bizzat katıldığı ve kimi zaman fırsat olunca bizzat uyguladığı tiyatro çalışmalarının, tiyatro ustalarının hangilerinden ne tür konularda, ne kadar ve nasıl etkilendiğini de incelememiz gerekli sanıyorum. Bu konuları ekitap.ayorum.com'da hediye olarak sunduğumuz Tiyatroda Abidin Dino isimli ekitabımda elimdeki belgelere ve edindiğim bilgilere dayanarak vurgulamaya çalıştım. Özellikle 1934-1937 Döneminde, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde (SSCB'de) sinemada ve tiyatrodaki dekor çalışmalarında.

Makalesinin hemen başında bu makalenin, “birkaç arkadaşın”, “yeni bir istikamette tecrübelerle girişmek kararı ile” yapılan çalışmasından çıktığını belirtiyor.

Burada SSCB’deyken bir eserin dekoru, kostümleri, ışık ve ses düzeni, sahneye konulması konularında oyuncular ve sahneye koyan, dekoratör ve diğer çalışanların ortak toplantılarının, yaratıcı tartışmalarının ve ortak sonuçlara ulaşılmasının yöntemsel, tekniğe ilişkin etkilerini görmek mümkün.

Abidin Adana’da bizzat Halkevi Temsil kolu ve Köycülük kolu üyeleriyle gittiği köylerde benzer bir yöntemi bizzat uyguladı. Abidin’ik yöntemle kimi köyde ve temsil şubelerinde oyunlar yaratıldı, denemeler yapıldı. Andığım ekitabımda örneklerini sunuyorum.

Köy seyirlik oyunlarının zenginliği ve önemi konusunda, tiyatromuzun gelişmesi için, geleneksel olanla çağcıl olanı buluşturma adına, düşüncelerini ifade edenlerden, bizzat uygulayanlardan biri de İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu’dur :

Aktörü merkeze koyan ve tiyatronun bütün öğelerinin bu merkeze hizmet etmesi gereğinden yola çıkarak “milli tiyatro” veya “türk milli tiyatrosu” yerine “Öz Tiyatro” kuramını öneren, geliştiren Baltacıoğlu, böyle bir tiyatroyu oluşturmak için şu özgün kaynaklara baş vurulmasını önerir:

- 1.Çocuk Oyunları,
2. Hayat Sahneleri,
3. Hitabet,
4. Anadolu Köylülerinin Temsilleri,
5. Karagöz,
6. Ortaoyunu,
7. Tulûat Tiyatroları,

8. Namaz Ayini,
9. Mevlevî Ayini.”

Nurhan Tekerek, Baltacıoğlu'nun Abidin Dino'nun “Ressamların Yurt Gezileri” programı bağlamında 1939'da gittiği ve birbucuk ay kaldığı Balıkesir ve çevresinde gözlemlediklerinden yararlandığını şu satırlarda belirtiyor:

Baltacıoğlu, “Halkevleri Genel Merkezi tarafından Anadolu'ya gönderilen arkadaşı Abidin Dino'nun deneyimlerinden ve anılarından da beslenerek, köylülerin sunduğu bu temsillerin karakterlerini şöyle sıralar:

Açık havada ve bir meydanda oynanır.

2. Dekorsuz ve makyajsız oynanır.

3. Tulûat olarak irticâlen oynanır.

4. Aktörler hem insan, hem de eşya ve hayvan: taş, ağaç, körük, eşek, deve işi görebilir. (Örneğin, ekitabımda ayrıntılarını sunduğum, 1 Nisan 1940'da Abidin'in Ankara'da sahneye koyduğu “Ormanların Rüyası” isimli çocuk piyesinde olduğu gibi. MŞG)

5. Metinsiz, süflörsüz olarak oynanır.”

Baltacıoğlu tek değildir. Nitekim Nurhan Tekerek, Ahmet Kutsi Tecer'in de bu konuda çalıştığını vurguluyor, Tecer'in bu alandaki katkısını şöyle belirtiyor :

Tecer, “1940'da yayımladığı Köylü Temsilleri adlı incelemesinde köy tiyatrosunun ne kadar önemli bir kaynak olduğunu vurgulayarak, köy tiyatrosunun nasıl süregeldiğini anlatır:

Birçok köylü temsilleri, şarkılı ve oyunlu safhaları da ihtivâ eden dramatik kısımlardan ibarettir. Demek ki birçok ‘mutavassıt hadler’ var. İşte bu mutavassıt hadler bize tetkik ettiğimiz

mevzuunun, dramın menşei meselesiyle pek yakından ilgili olduğunu gösterir. Bu da mevzuumuzun ne kadar iptidâi vakalara dayandığını, bu vakıaların folklorik mahiyetini teyit eder.”

Sonrası günümüzün genç ve daha az genç, dinamik ve yaratıcı tiyatro sanatçılarımıza kalıyor :

Tiyatro sevenleri “dizilerin” eđemenliğinden kurtarmak için.
Haydi!

Televizyonlarınızı kapayınız, kalkın artık tiyatroya gidiyoruz.

M. ŞEHMUS GÜZEL

4ol defteri

ÜÇ

ekitap.ayorum.com